

Список використаної літератури

1. Иришин Г. События в Северной Африке и на Ближнем Востоке: международные факторы / Г. Иришин // Мировая экономика и международные отношения. – 2012. – № 7. – С. 107–121.
2. Камінський Є. Америка і світ після президентських виборів у США / Є. Камінський // Зовнішні справи. – 2008. – № 12. – С. 17–20.
3. Косач Г. Г. Барак Обама в Каирском университете: речь, обращенная к арабскому и мусульманскому миру [Электронный ресурс] / Г. Г. Косач. – Режим доступа : www.iimes.ru/rus/stat/2009/09-06-09.htm
4. Подцероб А. Б. Барак Обама и политика США на Ближнем Востоке [Электронный ресурс] / А. Б. Подцероб. – Режим доступа : www.iimes.ru/rus/stat/2009/28-06-09a.htm
5. Clawson P. The Iranian Opposition, the Nuclear Issue, and the West / P. Clawson, R. Takeyh // Washington Institute for Near East Policy Watch. – 2009. – № 1622. – 19 January. – P. 14–28.
6. Jackson D. (31 July 2011) Obama condemns violence in Syria [Electronic resource] / D. Jackson. – Mode of access : <http://content.usatoday.com/communities/theoval/post/2011/07/Obama-condemns-violence-in-Syria-179388/1#.UIL1O889WSo>
7. Obama warns Syria chemical weapons use may spark US action [Electronic resource] // BBC. – 2012. – 20 August. – Mode of access : <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-19319446>.
8. Pollock D. New «Arab Street» Polls: United States Gaining Ground, Iran Losing / D. Pollock // Washington Institute for Near East Policy Watch. – 2009. – № 1549. – 10 July. – P. 94–108.
9. Schenker D. Obama in Cairo: Another Step toward Rapprochement? / D. Schenker // Washington Institute for Near East Policy Watch. – 2009. – № 1523. – 29 May. – P. 11–26.
10. Tisdall S. Iran helping Syrian regime crack down on protesters, say diplomats [Electronic resource] / S. Tisdall // The Guardian. – Mode of access : <http://www.guardian.co.uk/world/2011/may/08/iran-helping-syrian-regime-protesters>
11. U. S. Imposes Sanctions on Syrian Leader and 6 Aides [Electronic resource] // The New York Times. – Mode of access : <http://www.nytimes.com/2011/05/19/world/middleeast/19syria.html>

Адреса для листування:
43021, Луцьк, вул. Винниченка, 28.
Тел. 24-60-81.

Стаття надійшла до редколегії
30.10.2012 р.

УДК 94.009.17(430+480)

Г. Я. Невинна – кандидат історичних наук, доцент кафедри політичних наук Рівненського державного гуманітарного університету

Фінляндія в геополітичній грі Балтійського регіону (міжвоєнний період)

Роботу виконано на кафедрі політичних наук РДГУ

На основі аналізу архівних документів, зарубіжної та вітчизняної історіографії досліджено й показано взаємовідносини між Німеччиною та Фінляндією в 1933–1939 рр. Актуальність роботи визначається потребою всестороннього і глибокого аналізу проблем політичного процесу, особливо тих його аспектів, які тривалий час тією чи іншою мірою перебували поза дослідницьким полем. Основну увагу в дослідженні політичного партнерства приділено вивченню складу урядів, парламентів країн, політичних лідерів і їх впливу на зміни зовнішньополітичних орієнтирів країн, що досліджуються. Загалом зв'язок між нацистською Німеччиною та Фінляндією, спираючись на політичну основу, мав різноплановий і системний характер. Німецько-фінські відносини розглядались у Берліні та Гельсінкі в різних площинах. Фінляндія для Німеччини завжди була другорядним партнером, а німецький напрямок у зовнішній політиці Суомі був одним з основних порівняно зі скандинавським чи англійським. Німеччина розглядалась як протиположна Радянському Союзу і сильний військовий партнер.

Ключові слова: міжнародні відносини, зовнішня політика, «північний нейтралітет», дипломатія, Нордичне товариство, Скандинавські країни, Аландські острови.

Невинная Г. Я. Финляндия в геополитической игре Балтийского региона (межвоенный период). На основе анализа архивных документов, зарубежной и отечественной историографии исследованы и показаны взаимоотношения между Германией и Финляндией в 1933–1939 гг. Актуальность работы определяется необхо-

димостью всестороннего и глубокого анализа проблем политического процесса, в особенности тех его аспектов, которые длительное время в той или иной степени находились вне исследовательского поля. Основное внимание в исследовании политического партнёрства уделено изучению состава правительств, парламентов стран, политических лидеров и их влияния на изменение внешнеполитических ориентиров стран. В общем взаимосвязь между нацистской Германией и Финляндией, опираясь на политическую основу, носила разноплановый и системный характер. Немецко-финские отношения рассматривались в Берлине и Гельсинки в разных разрезах. Финляндия для Германии всегда была второстепенным партнером, а немецкая направленность во внешней политике Суоми была одной из основных в сравнении со скандинавской и английской. Германия рассматривалась как противовес Советскому Союзу и сильный военный партнёр.

Ключевые слова: международные отношения, внешняя политика, «северный нейтралитет», дипломатия, Нордическое общество, Скандинавские страны, Аландские острова.

Nevynna G. Ya. Finland in the Geopolitical Game of the Baltic Region (the Interwar Period). On the basis of analysis of archival documents, foreign and domestic historiography, mutual relations of Germany and Finland in 1933–1939 have been researched and analyzed. The articles of the Thesis cover the wide range of contacts, namely, foreign policy relations, military partnership, economical and cultural interference. Much attention in research of political partnership was paid to study of staff of governments and parliaments of the countries, political leaders and their influence on the change of foreign policy guiding lines of the countries. In the context of development of relations between Berlin and Helsinki the problem of «Northern Neutrality» as addition to German-Finnish Relations has also been researched. The most detailed attention was paid to research of military contacts of the countries, as in this sphere the contacts were the most active. As initial condition of military approach of Suomi and Germany, the author considers the problems of militarization of Germany and defense of Finland. A special emphasis has been given to the role of K.G. Mannerheim in the military partnership. Relations between Germany and Finland were considered by the author in general complex study of the situation on the international arena in 1930-ies and aggravation of interstate relations. In this relation the attitude of different countries to German-Finnish approach has been analyzed.

Key words: international relations, foreign policy, «Northern Neutrality», diplomacy, Nordic Fellowship, Scandinavian countries, Aland Islands.

Постановка наукової проблеми та її значення. Країни Північної Європи, які на початку ХХ ст. не перебували у вирі подій світової політики, стояли осторонь основних збройних конфліктів, після Жовтневого перевороту в Росії одразу опинились у центрі уваги великих держав і коаліцій. Це було викликано низкою причин політичного, економічного та територіально-просторового характеру.

Ця тематика у вітчизняній та зарубіжній науковій літературі розглядалась лише частково, насамперед у контексті вивчення міжнародної політики довоєнного часу або розвитку радянсько-фінських і радянсько-німецьких стосунків до початку та в період Зимової війни, що, безумовно, актуалізує тему дослідження.

Мета роботи визначається потребою всебічного та глибокого аналізу проблем всесвітньої історії, особливо тих її аспектів, які тривалий час перебували поза дослідницьким полем. Це стосується нового прочитання і вивчення на основі сучасних наукових підходів та прийомів зовнішньополітичної діяльності Німеччини й Фінляндії в довоєнний період. Об'єктивна оцінка цілісності історичного процесу вимагає включення німецько-фінських стосунків у загальну систему міжнародних відносин 30-х рр. ХХ ст. та дослідження їхнього впливу на механізми й особливості її функціонування.

Актуальність дослідження зумовлена і науково-пізнавальними, і практичними чинниками. Зважаючи на відсутність фундаментальних праць із досліджуваної теми, а також важливість поглибленого вивчення ролі скандинавського вектора політики нацистської Німеччини, місця в ньому Суоми та, зокрема, німецько-фінських зв'язків у системі міжнародних відносин у 30-х рр. минулого століття, всебічний науковий аналіз процесів, які відбувалися на довоєнній міжнародній арені, має важливе значення і відзначається науково-прикладною актуальністю.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Джерельна база стосунків між Німеччиною та країнами Балтійського регіону в 1930-х рр. досить широка. Це насамперед оригінальні архівні матеріали, збірки документів, преса та мемуари.

Заслуговують на увагу мемуари К. Г. Маннергейма [7] як особи «першого рангу» у Фінляндії, колишнього прем'єр-міністра Фінляндії В. Таннера [12], спогади У. Черчілля [8], І. М. Майського [6], О. Коллонтай [5].

Із праць німецьких авторів особливої уваги заслуговують доробки професора М. Менгера. Найгрунтовнішим його дослідженням є праця «Німеччина та Фінляндія у Другій світовій війні», де в окремому розділі розглянуто період, що охоплює 1933–1939 рр. [10].

Проблеми зовнішньої політики досліджено в праці професора Ю. Паасівірта «Фінляндія і Європа. Ранні роки незалежності. 1917–1939» [11].

Окремі аспекти німецько-фінських відносин частково відображені у тритомній роботі «Нація у війні», написаній колективом авторів під керівництвом професора О. Вехвіляйна [13], працях М. Клінге [4], А. Корхонена [9].

Серед сучасних російських дослідників найбільшої уваги заслуговують праці професорів М. І. Баришнікова та В. М. Баришнікова, зокрема монографія «Фінляндія в другій світовій війні» [1].

Антагоністичні суперечності між західними державами та Радянською Росією дуже швидко привели до зацікавленості з їхнього боку в країнах Північної Європи. Сполучені Штати Америки, Великобританія, Німеччина, Франція активно здійснювали політичний, економічний і воєнний тиск на скандинавів для перетворення їх на плацдарм для боротьби з комуністичною загрозою. Німеччині вдалося встановити свій контроль у Фінляндії, посилити вплив у Швеції та Данії. Норвегія опинилась у сфері впливу Великобританії.

Таким чином, головну роль почав відігравати саме геополітичний фактор: щодо соціалістичної Росії, а потім Радянського Союзу північно-європейський регіон займав стратегічне флангове становище. Разом із тим, він на сотні кілометрів омивався океанічними водами, що, з одного боку, робило цей фланг відкритим, а з іншого – давало можливість у майбутньому використовувати там усі види морських озброєнь. В економічному відношенні Німеччина розглядала Фінляндію, Норвегію й особливо Швецію як найважливіше джерело стратегічної сировини. Зокрема, до Другої світової війни Німеччина була головним споживачем фінської руди (мідної, молібденової, нікелевої). Півострів довжиною в тисячу миль, що простягається від входу в Балтійське море до Полярного кола, має велике стратегічне значення. Спускаючись до океану, норвезькі гори розбиваються на численні острови, які оточують береги. У територіальних водах між цими островами і материком пролягає коридор, яким Німеччина могла користуватися для виходу у відкрите море, з досить помітними збитками для англійської блокади. Німецька військова промисловість залежала головним чином від поставок шведської залізної руди, яка влітку надходила через шведський порт Лумо в північній частині Ботнічної затоки, а взимку, коли затока замерзала, – через порт Нарвік, на західному узбережжі Норвегії [8, 240].

Водночас Скандинавські країни та Фінляндія займали стратегічно вигідне (по суті, блокуюче) становище щодо радянських військово-морських баз і торговельних портів у Фінській затоці та Заполяр'ї, а також до німецьких – на Балтиці та в Північній Німеччині. Тому ці країни мали важливе значення в планах боротьби західних держав і проти Радянського Союзу, і проти Німеччини з її союзниками.

У такій складній міжнародній ситуації кожна з держав Північної Європи намагалася гарантувати свої цілісність, суверенітет і майбутнє. Ішлося про забезпечення як мінімум трьох чинників, які б сприяли цьому: по-перше, належної обороноздатності; по-друге, сильних і впливових союзників серед великих держав того часу; нарешті, по-третє, виваженої політики стосовно своїх більш потужних сусідів.

Після того, як Ліга націй виявилася слабким гарантом миру, Фінляндія в другій половині 1930-х рр. стала будувати свою зовнішню політику на основі північного нейтралітету. Швеція, Норвегія і Данія – країни, які були нейтральними під час Першої світової війни і становили одну групу в міжвоєнний період. Вважали, що якщо Фінляндія приєднається до неї, вдасться залишитися поза конфліктами великих держав. Скандинавська альтернатива мала стати для Фінляндії реальним виходом із небезпечного становища – опинитись в епіцентрі конфлікту між Німеччиною та СРСР.

Консервативні кола уряду Суомі вважали, що для захисту своєї незалежності потрібна підтримка будь-якої великої держави. Йшлося, насамперед, про Німеччину. Але більш помірковано налаштовані політичні сили Фінляндії також розуміли, що пріоритетне співробітництво з Німеччиною не повинно шкодити фінській орієнтації на країни Скандинавії. Водночас і те, й інше мало здійснюватися лише в обмеженому взаємозв'язку. Такої позиції, однак, не поділяли крайньоправі політичні течії у Фінляндії. Як відзначив у своїх мемуарах маршал Г. К. Маннергейм, «існували кола, де

відчужено ставились до думки про орієнтацію на північні країни», «...вони, як і раніше, звертали увагу на Німеччину» [7, 58].

Збіг поглядів у країні щодо перспектив співробітництва з Німеччиною проявилось головним чином у тому, що в ній проглядалась опора і сильна противага Радянському Союзу в балтійському регіоні. Здавалося, що в цих умовах фінський уряд зможе більш упевнено проводити свою східну політику, з одного боку, тримаючись на певній відстані від СРСР, а, з іншого, не ускладнюючи з ним відносин. Але при цьому була небезпека опинитися між молотом та ковадлом у випадку конфліктної ситуації між Німеччиною і Радянським Союзом. Виходом із такого становища могла б стати скандинавська альтернатива. Не було, однак, зрозуміло: кого врешті-решт обере Фінляндія союзником – Німеччину чи Швецію.

Фінський професор В. Войонмаа в доповіді «Балтійське питання з економічної і політичної точки зору» наголошував, що область Балтійського моря є найбільш неспокійною частиною Європи [5, 41–45]. Ця доповідь була виголошена в 1934 р., тобто в період, коли світ почав готуватися до нових воєн і конфліктів. «...В атмосфері немає заспокоєння, загроза війн, саме війн у множині, зросла за цей рік. Це вже не поблажливі 20-ті роки, коли великі держави, які святкували перемогу, готові були “великодушно”, з прихованими розрахунками допомагати Німеччині, вірили, що зуміють завадити росту СРСР і з задоволенням виголошували пацифістські фрази. Це не настрої, які покликали до життя конференцію з роззброєння. Фінансовий крах вразив світ до самих глибин» [5, 109]. Таку влучну характеристику цьому періоду дала посол Радянського Союзу в Швеції О. Коллонтай.

Саме в цей час малим державам потрібно було вибирати собі союзників, військових партнерів зі стану сильних світу цього або створювати свої власні коаліції, поклатися на власні сили. Саме така дилема постала перед Суомі в період, який має неоднозначний і суперечливий характер, насичений політичними інтригами та лицемірством. Фінляндія була втягнута в суперечки і конфлікти найсильніших держав того часу. Фінським політикам доводилося маневрувати в руслі зовнішніх інтересів Німеччини, Англії, Швеції та СРСР. У такій обстановці особливого значення набули німецько-фінські відносини. Вони не лише впливали на політику обидвох держав, а й на характер і особливості міжнародних відносин у Європі в 30-х рр. ХХ ст.

Дослідивши комплекс німецько-фінських відносин у 30-х рр. ХХ ст., можна зробити **висновок**, що роль і вплив цих стосунків на європейську та міжнародну політику мали вагоме, а подекуди й вирішальне значення. 1933 р. знаменував собою, як це очевидно сьогодні, перетворення післявоєнного періоду, який характеризувався численними та різноманітними зусиллями з утвердження політики миру, у новий передвоєнний період.

Нацистська Німеччина та Фінляндія були державами з різною внутрішньою ситуацією. Також і у зовнішній політиці обох держав були протилежні інтереси. Тому після встановлення фашистської диктатури німецька дипломатія повинна була у відносинах із Фінляндією враховувати ті труднощі, які обмежували німецький вплив у Суомі. З іншого боку, гітлерівська Німеччина могла спиратися на впливові сили Фінляндії і ті цілі її зовнішньої політики, які сприяли союзу Фінляндії з нацистською Німеччиною. Із них вирішальну роль відіграла спільність антикомуністичних і антирадянських основних позицій. Існування подібних, а також і протилежних позицій Німеччини та Фінляндії зумовило цілі і, передусім, методи гітлерівської політики стосовно Суомі. За офіційними даними нацистської дипломатії, Німеччина ніколи не вимагала від Фінляндії більшого, ніж нейтралітет. Внутрішні ж оцінки і політична практика показують, що Німеччина вочевидь переслідувала щодо Фінляндії далекоглядні цілі.

Список використаної літератури

1. Барышников В. Н. От прохладного мира к зимней войне / В. Н. Барышников. – СПб. : Санкт-Петербург. гос. ун-т, 1997. – 351 с.
2. Барышников В. Н. Финляндия во Второй мировой войне / В. Н. Барышников, Н. И. Барышников. – СПб. : Лениздат, 1985. – 133 с.
3. Буханов В. А. Европейская стратегия германского фашизма. 1933–1939. [Текст] / В. А. Буханов. – Свердловск : Изд-во Урал. ун-та, 1991. – 164 с.
4. Клинге М. Мир Балтики / М. Клинге. – Гельсинки : Отава, 1994. – 176 с.
5. Коллонтай А. М. Записки за 23 года дипломатической работы / А. М. Коллонтай. – Российский государственный архив социально-политической истории, ф. 522, оп. 1, д. 40. – 363 с.

6. Майский И. М. Воспоминания советского дипломата. 1925–1945 гг. / И. М. Майский. – М. : Междунар. отношения, 1987. – 783 с.
7. Маннергейм К. Г. Мемуары / К. Г. Маннергейм. – М. : Вагриус, 1993. – 509 с.
8. Черчилль У. Вторая мировая война : в 2 т. Т. 1 / У. Черчилль ; предисл. Д. А. Волкогонова, А. С. Орлова. – М. : Военное изд-во, 1991. – 592 с.
9. Korhonen A. Suomen Historian käsikirja / A. Korhonen. – Helsinki : Porvoo, 1999. – В. 1. – 741 s. ; В. 2. – 702 s.
10. Menger M. Deutschland und Finnland im zweiten Weltkrieg: Genesis und Scheitern einer Militärallianzen. / Nat/ Volksarmee / Militärgeschichtliche inst. der DDR / M. Menger. – Berlin, 1988. – 276 p.
11. Paasivirta J. Finland and Europa. The early years of independence. 1917–1939 / J. Paasivirta. – Helsinki : SHS, 1988. – 555 p.
12. Tanner V. Kahden maailmansodan valissa. Muistelmia 20- ja 30-luvulta / V. Tanner. – Helsinki : Tammi, 1966. – 275 p.
13. Vehviläinen O. Kansallissosialistinen Saksa ja Neuvostoliitto 1933–1934. Hitlerin valtaantulosta Baltian rötäkiriä Koskevien neuvottelujen raukeamiseen / O. Vehviläinen. – Helsinki : Porvoo, 1966. – 281 s.

Адреса для листування:
33027, м. Рівне, вул. Київська 81, кв. 102.
Тел. (0362) 61-93-46.
Ел. адреса: nevynna1@gmail.com

Стаття надійшла до редколегії
24.10.2012 р.

УДК 341.23:392.35(477+4-15)

О. І. Богородецька – аспірант Волинського національного університету імені Лесі Українки

Ключові особливості нормативно-правової бази функціонування побратимських зв'язків міст України

Роботу виконано на кафедрі міжнародної інформації ВНУ ім. Лесі Українки

Проаналізовано правову основу функціонування побратимських зв'язків міст України, а також міжнародно-правові документи, що визначають характер і спосіб формування зовнішніх зв'язків міст. Досліджено рівень розвитку муніципального права в Україні. Схарактеризовано рівні формування нормативно-правової бази функціонування побратимських зв'язків міст України.

Ключові слова: нормативно-правова база, побратимські зв'язки, міста-побратими.

Богородецкая О. И. Ключевые особенности нормативно-правовой базы функционирования побратимских связей городов Украины. Рассматривается правовая основа функционирования побратимских связей городов Украины, а также международно-правовые документы, определяющие характер и способ формирования внешних связей городов. Исследуется уровень развития муниципального права в Украине. Характеризуются уровни формирования нормативно-правовой базы функционирования побратимских связей городов Украины.

Ключевые слова: нормативно-правовая база, побратимские связи, города-побратимы.

Bogorodetska O. I. The Key Features of the Legal and Regulatory Base of Ukraine's Cities' Twinning Functioning. The legal basis of Ukraine's cities' twinning functioning is examined, legal international documents that determine the nature and way of cities' external relations forming are analyzed. There is studied the level of development of municipal law in Ukraine. The levels of the forming of the legal and regulatory base of Ukraine's cities' twinning functioning are analyzed.

Key words: the legal and regulatory base, twinning, twin-cities.

Постановка наукової проблеми та її значення. На шляху євроінтеграційного вектора розвитку України постає питання про надання органам місцевого самоврядування більших значних повно-